

Клімова Галина Павлівна,
*доктор філософських наук, професор,
професор кафедри соціології та політології
НЮУ ім. Ярослава Мудрого,
провідний науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України*

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛЕЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Починаючи з 90-х років ХХ ст. однієї з найважливіших характеристик соціуму стає його загальна інновізація. Звідси і виникнення в теоретичному дискурсі нового поняття – «інноваційне суспільство».

Інноваційне суспільство – це суспільство, яке на постійній основі шукає, розробляє, впроваджує інновації і за рахунок цього увесь час рухається вперед. Воно саме безперервно генерує інновації різних видів і рівнів. Його функціонування повністю залежить від швидкості впровадження нового знання в усі сфери суспільного життя. Таке суспільство є найбільш динамічним і стійким, але при дотриманні однієї умови: воно повинне вірно оцінювати наслідки впровадження кожної інновації і виключати ті, які становлять загрозу для життя людини.

Як свідчить досвід індустріально розвинених країн, становлення інноваційного суспільства розпочинається з формування національної інноваційної системи, орієнтованої на отримання і використання нових наукових знань, сприяння розвитку передових технологій, НДДКР, підвищення якості людського капіталу.

Загальні методологічні принципи інноваційної системи були сформульовані ще в 80-90-х рр. ХХ ст. західними вченими (С.Андерсен, М. Бальзат, Б. Джонсон, К. Фрімен, Б. Лундвалл, Р. Нельсон, Ф. Хайек). Згодом їх концепція набула подальшого розвитку зусиллями великої кількості дослідників (Н. Іванова, В. Іванов, С. Глазьев, О. Голіченко, О. Динкін та ін.).

Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) визначає інноваційну систему як сукупність інститутів приватних

і державних секторів, які індивідуально і у взаємодії забезпечують розвиток і поширення нових технологій.

Особлива роль інституційної складової в процесі формування та розвитку інноваційної системи відображена в позиції Н.І. Іванової, згідно з якою під інноваційною системою розуміється сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань і технологій у межах національних кордонів (дрібні і великі компанії, університети, державні лабораторії, технопарки, інкубатори), а також комплекс інститутів правового, фінансового й соціального характеру, які забезпечують інноваційні процеси і мають потужні національні коріння, традиції, політичні та культурні особливості [1, с. 36].

З погляду В. В. Іванова, інноваційна система являє собою національно-регіональну систему господарюючих суб'єктів, що взаємодіють в процесі виробництва, розповсюдження та використання нового економічно вигідного знання, напрямки діяльності якої визначаються державною економічною політикою і регламентуються відповідною нормативною базою [2].

В. Г. Салтиков інноваційну систему розглядає як сукупність всіх діючих суб'єктів та їх відносин, що забезпечує просування нових знань до їх використання [3].

Беручи до уваги і високо оцінюючи наведені позиції вчених, можна стверджувати, що інноваційна система представляє сукупність всіх взаємодіючих в процесі виробництва господарюючих суб'єктів, які беруть участь у створенні та розповсюдженні як нових знань, так і інноваційних технологій, які спрямовані на реалізацію стратегічних цілей сталого розвитку соціально-економічної системи і сприяють підвищенню конкурентоспроможності суб'єктів даної системи.

Інноваційні системи різноманітні. Узагальнюючи існуючі у науковій літературі точки зору, слід виділити інноваційні системи, які існують на макро-, мезо-, мікро- й локальному рівнях. На макрорівні мова йде про світову інноваційну систему, міжнародні та транснаціональні системи, які є її компонентами, а також про національну інноваційну систему (НІС). На мезорівні виділяють регіональні інноваційні системи, на мікрорівні – галузеві (кластерні) інноваційні

системи, а на локальному рівні – інноваційну систему конкретного підприємства.

Національні інноваційні системи окремих країн істотно відрізняються одна від одної, що проявляється у виборі пріоритетів і завданнях інноваційного розвитку, механізмах взаємодії приватного і державного сектора, значення великого і малого бізнесу, співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень і розробок, динаміки розвитку і галузевій структурі інноваційної діяльності. Відповідно до цього у світовій практиці виділяється декілька основних моделей національних інноваційних систем: європейсько-американська, японська, південно-східноазиатська та альтернативна інноваційна система.

Європейсько-американська модель інноваційної системи заснована на переважному розвитку і використанні власного науково-технологічного потенціалу для генерування інноваційного продукту, на повному циклі інноваційного процесу, включаючи появу наукової ідеї, виробництво інноваційного продукту і його реалізацію, за умови розвитку фундаментальної науки, що фінансується державою, і активної участі підприємництва.

Японська модель інноваційної системи орієнтована на використання зарубіжного науково-технічного потенціалу, доопрацювання нових знань і впровадження нововведень в економіку.

Для моделі інноваційної системи нових індустріальних країн Південно-східної Азії (Південна Корея, Тайвань, Сінгапур, Гонконг) характерні наступні ознаки: сприятливий інвестиційні клімат, високі темпи розвитку науки і інновацій, що забезпечує потреби експортноорієнтованих галузей, що виробляють технічно складні товари (електроніку і автомобілі), широкий доступ населення до різних форм освіти.

Відмінними рисами альтернативної моделі інноваційної системи виступають: зниження об'єму НДДКР, низький рівень розвитку електронної промисловості, незначна питома вага експортної продукції за умови ефективного розвитку окремих галузей легкої промисловості [4, с. 22-23].

З урахуванням об'єктивних тенденцій розвитку національної економіки для України прийнятною є модель національної іннова-

ційної системи, яка заснована на використанні власного науково-технічного потенціалу із залученням іноземних інвестицій і технології. Формування і розвиток ефективного інноваційного сектора повинні здійснюватися із залученням передових досягнень науки і техніки, що включають як вітчизняні винаходи (у разі їх конкурентоспроможності з іншими країнами), так і іноземні «ноу-хау», що перевершують по рівню ефективності застосування вітчизняні науково-технічні можливості.

Література:

1. Иванова Н. Национальные инновационные системы. М.: Наука, 2002. – 344 с.
2. Иванов В. В. Актуальные проблемы формирования российской инновационной системы [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://opesc.ru>.
3. Салтыков Б. Г. Национальная инновационная система: проблемы и перспективы [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.novaman.ru>.
4. Клімова Г.П. Інноваційне суспільство – новий історичний етап цивілізаційного розвитку // Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні: монографія / за ред. Ю. Є.Атаманової, Г. П. Клімової. – Х: Право, 2015. – с. 8-40.